

# Erik Mattijssen | Merrily, merrily, merrily, merrily

Transcripten bij de audiofragmenten, ingesproken door kunstenaar Erik Mattijssen

## Houseware

Ik heb een tijdje een flat gehuurd in Kolkata (Calcutta) in India, in een wijk waar op straat allemaal kramen stonden met huishoudelijke artikelen. Alles was van plastic in de meest fantastische kleuren. En ik was er bijna dagelijks getuige van hoe dat heel vroeg opgebouwd werd en s' avonds laat weer afgebroken, de volgende morgen weer opgebouwd, zeven dagen in de week. In Kolkata zijn de wijken als een soort gilde bijna, verdeeld met handel in metaalwaren of in hout. Er is zelfs een wijk waar je naartoe kunt als je een brief wil laten typen. Waar in kleine kraampjes mannen en vrouwen achter een grote schrijfmachine zitten. Ik woonde goed natuurlijk, tussen al dat plastic, waar ik enorm veel van genoot. Vooral door de zorg waarmee het opgebouwd werd, dat stilleven. En hier in deze samenballing zie je ook het gelukbrengende symbool wat altijd in de winkeldeuren of boven de kraampjes hing. Omdat sinaasappel en peper, geregen, geluk brengt in de handel.

## De zoveelste zomer

Interieurs, stillevens, spullen zijn de laatste dertig jaar meestal onderwerp van mijn werk. Verlaten interieurs dan het liefst, zoals in dit geval een interieur, een kamer, die ik door de spleetjes van een raampje in een huis in Ierland meende waar te nemen. Het was heel donker, ik heb er een meubel bij verzonnen. Een huis dat achtergelaten was door de laatste bewoner - deur op slot, en langzaam weer instortend, een wordend met de natuur - heb ik veel aangetroffen in die tijd in Ierland. Dit werk maakte ik in 2006. Het is nog geheel getekend met pastelkrijt, er zit geen gouache, geen plakkaatverf bij. En als ik het nu weer terugzie, krijg ik ontzettende zin om weer wat stemmiger interieurs te gaan tekenen, waar lichtval en schaduw een grotere rol spelen.

## Sign of Life

Het is voorjaar 2007 en mijn vader ligt ernstig ziek in een hospice. Het was een knallende lente buiten. De bloesembomen bloeiden en de zon maakte alles licht en warm en vrolijk. Binnen was het sterven gaande van mijn vader. En ik wilde dat op de of andere manier samenbrengen in een werk nadat hij overleden was. Ik herinner me hoe fijn het was dat ik dat kon, dat dat lukte, om licht door de gordijnen heen te tekenen met pastelkrijtjes. En zo'n verzonnen slagschaduw op de muur. Het waren merkwaardige tegenstrijdige sensaties: daarbuiten zo'n opgewekte, lenteachtige wereld en binnen de dood van mijn vader. Dat wilde ik bij elkaar brengen. En op het allerlaatst besloot ik dat er nog een verbindende factor moest komen. Dat werd het vliegtuig dat aan touwtjes boven zijn bed hangt. En dat is niet in de laatste plaats omdat mijn vader dol was op het fenomeen vliegen. Die kon er maar niet over uit dat een mens dat gelukt was. Om met een bak vol de lucht in te gaan.

## Des Pudels Kern

Ik was ooit eens in Weimar, in het woonhuis van Goethe, dat daar in zijn volle glorie goed gerestaureerd nog te bezoeken is. In een slaapkamer staat het bed waarin Goethe gestorven is. Eerder zag ik in Frankfurt het woonhuis van Goethe met daarin een klein houten theatertje, een poppenhuisachtig bouwsel, waarvan Goethe later in een dagboek beschrijft dat dat het mooiste cadeau is dat hij ooit gekregen heeft. In Berlijn was ik een half jaar aan het werk in een fantastisch atelier toen alles op slot zat in verband met de corona maatregelen. En ik alle tijd had om een beetje door te pakken in het werk wat ik al lang van plan was te maken, waarin dat sterfbed en het poppenhuis samenkomen. Er moest iets bij en ik dacht aan Faust. Iemand vertelde mij dat de poedel een belangrijke figuur in Faust is. Die drentelt een beetje om Faust heen en loopt mee zijn huis binnen, alwaar hij zich ontpopt als Mephisto, de duivel. Dat verleidt Faust tot de uitspraak 'Ah, das ist des Pudels Kern': zo zit het in elkaar, dat is de kern van de zaak. En dat is weer een uitdrukking die ik me herinnerde van mijn grootmoeder, die dat vroeger wel eens zei.

## Zum Abschied

Kort voor ik naar Berlijn vertrok, las Judith Herzberg mij haar laatste theaterstuk voor, *Rivka*. En dat vond ik heel indrukwekkend. Het bleef in me hangen, het waarde rond toen ik in Berlijn mijn spullen uitpakte en een begin wilde maken van een nieuw werk. Ik dacht niet meteen: 'Ik ga een illustratie maken van dat verhaal,' maar het sloop erin. Ik begon met lege kasten, eigenlijk met de bedoeling om die te vullen. Ik wilde een soort winkel proberen te maken, maar ze bleven leeg. En toen tekende ik een paar koffers en een aantal schilderijenlijstjes waar ik allemaal plannen mee had, maar die ook leeg bleven. Uiteindelijk sloot het heel erg aan op het verhaal dat Judith geschreven heeft over twee mensen die aan het pakken zijn aan de vooravond van hun vertrek. Ze weten alleen niet waar naartoe. Hun kleine dochttertje is al opgehaald. Ze zijn eigenlijk in paniek en eindeloos bezig om te overwegen wat er wel en niet mee moet. Dat resoneert, kun je zeggen, nog steeds in dit werk. Het maken van dit werk is daaraan gekoppeld. Dat paard is een wonderlijke laatste ingeving, zoals ik dat soms heb. Er moest iets moest gebeuren dat op zichzelf stond, dat je meeneemt naar een andere plek. En fietsend door Berlijn waar ik veel standbeelden met heroïsche paarden zag, wist ik ineens zeker dat een paard dat werk goed zou doen.

## Riverbeach

Riverbeach is de naam van een stuk strand in Ierland, in West Mayo, waar ik de laatste vijftien jaar regelmatig heb kunnen werken. Een fantastisch initiatief van twee Amerikanen die daar ateliers hebben gebouwd, een kleine tentoonstellingsruimte en inmiddels een echt museum hebben gerealiseerd. Daardoor is het dorpje weer helemaal tot bloei gekomen is. Ik ging er in oktober 2014 naartoe, kort nadat een vriend hier in Nederland overleden was. Ik had niet zoveel zin om te werken toen ik daar aankwam en heb vooral lange wandelingen gemaakt langs dat strand. Daar verzamelde ik spullen die er lagen, waarmee ik in het atelier wankel stapelingen bouwde, die ik ben gaan tekenen. Ik heb me toen niet zo bewust gerealiseerd dat dat een manier van verwerken was, maar het heeft me wel door moeilijke weken heen geholpen.

## El Paraiso

Ze zijn jammer genoeg bijna overal verdwenen; de furniturenzaken. Daar ging je naartoe als je een paar knoopjes zocht of een klosje garen nodig had. Het is begonnen als een eerbetoon aan een overleden vriend die van oude knopen de mooiste sieraden maakte. Het was in een tijd dat ik in Paramaribo verbleef, waar in de grote markthal een fantastische furniturenkraam is. En daar hebben ze duidelijk heel veel plezier in het zo feestelijk mogelijk etaleren van hun waar. Waar de linten als guirlandes door de hele kraam bewegen. Als je er iets koopt wordt het onmiddellijk weer vervangen, omdat het moet kloppen, dat stilleven dat ze ervan gebouwd hebben. Toen ik hem af had, deed het me zelfs beetje denken aan het plezier waarmee Mondriaan gewerkt moet hebben aan zijn *Victory Boogie Woogie*. Als je hem een kwartslag draait.

## Certain days, Certain hours

*Certain days, Certain hours* hangt in de rechtbank van Amsterdam en daar hangt het goed. Dus ik ben heel blij dat ze het hebben willen uitlenen voor deze tentoonstelling. Het is samengesteld uit foto's die ik van een vriendin toegestuurd kreeg die ze maakte in het huis van een man in Portugal. Ik heb er veel dingen bij verzonnen, maar wat in dat kleine fotootje al duidelijk was, was dat lichtval - dat stevige zonlicht van buiten door het raampje naar binnen viel, en op deze wijze vertolkt - daadwerkelijk als licht ervaren wordt. Het was echt opwindend om dat voor elkaar te krijgen. Ik herinner me nog heel goed dat die verschillende krijtjes die je dan kiest, licht toveren en een kussen zodanig van satijn laten zijn, dat je zelf een beetje verbaasd bent dat dat gelukt was. Dat herinner ik me, dat ik een beetje trots was en dacht: 'Hé, ik kan een satijnen kussen tekenen met mijn krijtjes'.

## O Milagro

In het atelier gebeurt het af en toe dat je voor een werk zit en er niet helemaal tevreden mee bent, -het wordt een beetje suf-, en dat je ineens heel zeker weet wat er gebeuren moet. Zo'n gouden moment met een ingeving die je niet kunt verklaren. Dat herinner ik me heel goed bij het ontstaan van deze keuken die al een heel eind was, maar tamelijk saai dreigde te worden, bovenin vooral. Waardoor ik al dacht ik ga er een serie worsten ophangen aan touwtjes die bungelen voor het werk. Nog steeds niet tevreden had ik iets anders nodig en ineens wist ik het: er moet een man aan touwtjes hangen, die zweeft. En hij moet niet dood zijn, hij heeft zijn ogen open, maar hij lijkt bevangen op een of andere wijze. Men vraagt mij dus wel altijd, 'Wat moet die man daar?' en dan kan ik van harte zeggen: 'Ik heb geen flauw idee, maar ik weet heel zeker dat hij daar goed hangt.'

## Winterstalling

Eén van de eerste familie-uitjes die ik me herinner was naar de Efteling. Ik was een jaar of zeven, acht. Behalve het Sprookjesbos kan ik me vooral de uitbundige feestelijke stoomcarroussel het beste herinneren. En die is er nog steeds. Als ik er nu -zestig jaar later-, naartoe ga met mijn neefje, dan rennen we er weer op af en zit ik opnieuw op het varken. Een paar jaar geleden bedacht ik daar wel eens een groot werk over te willen maken. Sindsdien volgde ik alle draaimolens die ik tegenkwam. Ik heb een van de mooiste gezien op de Grote Markt van Haarlem, waar elke keer een jaren zestig draaimolen staat, met een

lavendelkleurige caravan, een vliegtuig en een motor. Een spectaculair ding. Ik wilde hem het liefst één op één maken, zoals ik dat vaak doe. Dat je er bijna in zou willen stappen. Dat was voor mijn atelier een te ambitieus plan. Ik kreeg hem daar niet helemaal bij elkaar en heb gelukkig beschikking gehad over een ruimte in Amsterdam, Loods 6, waar ik hem voor het eerst in zijn geheel kon zien en aan door kon werken, om uiteindelijk te besluiten dat hij klaar was.

## Opsinjoorke

*Opsinjoorke* is de naam van een pop die ik ooit eens aantrof in een museum in Mechelen. Hij is van hout en stro gemaakt en gehuld in wat oude kapotte kleren. Hij hangt vermoeid op een stoel en het is de pop die daadwerkelijk eeuwenlang mee mocht doen in optochten, alwaar hij omhoog gegooid werd op een groot, rond zeildoek. Hij staat voor de ellendige, mislukte echtgenoot die zijn vrouw sloeg en daarvoor boeten moest. Er zijn meerdere versies van: er is een groot schilderij van Goya in Madrid, in het Prado Museum dat *El Pelele* heet. Met eenzelfde figuur die omhoog gegooid wordt op een groot stuk canvas. Ik heb hem helemaal met pastelkrijt getekend. In begin 2000 gebruikte ik eigenlijk nog niet zoveel gouache. En ik omgeef hem met objecten, attributen, die ik in die tijd vaker verzoon. Ze zijn niet te herkennen, ze zijn niet helemaal duidelijk. Ze ondersteunen een beetje de lankmoedige droevigheid van de pop.

## Dachboden

We hadden op zolder een groot stapelbed staan, een stalen stapelbed. Met een spiraal van metaal waar mijn vader een hardboardplaat op had gelegd, zodat het in mijn herinnering een enorm speelvlak was. Echt een theaterpodium. We hingen dan, mijn zusje en ik, over een gespannen touw het windscherm en dat fungeerde als gordijn dat we open konden schuiven. En dan speelden we voor de kinderen uit de buurt toneelstukjes met de poppen en de speelgoedbeesten die we hadden als hoofdpersonen. Soms waren het zelfverzonnen verhalen, maar ik weet ook dat we *Repelsteeltje* speelden. Dat herinner ik me als een van de eerste ervaringen van iets voor een zaal. Een zaal was natuurlijk helemaal geen zaal, maar de zolder; maar dat je iets voor andere mensen deed. En dat er om gelachen werd, zo herinner ik me dat. Poppen zijn al lang in mijn werk een bestanddeel. Ik heb het nog eens bevestigd gezien toen ik in München in het Stadtmuseum was. Daar worden op de eerste etage in wel vijftien zalen de geschiedenis van het Beiers Poppentheater getoond, een geschiedenis van eeuwen, waar ik echt opgewonden doorheen liep en enorm veel inspiratie vond in de wijze waarop dat tentoongesteld was. Daar waren de fantastische koppen van de poppen die ik hier op deze zolder bij elkaar bracht.

## Kolkata Greenhouse

Kolkata, de voormalige hoofdstad van het Britse Rijk, toen India nog aan de Britten behoorde, is een overrompelende stad. Alle zintuigen worden beroerd door de hoeveelheid aan mensen, kleur, verkeer, geuren, aan oude gebouwen, aan de natuur, aan de handel. Het is een inspirerend geheel voor mij geweest toen ik daar een tijdje was. En om die waanzin even te ontvluchten gingen we naar de botanische tuin. Dat is een enorm complex waar vele exotische planten en bomen natuurlijk groeien. Onder andere de banyanboom, zo een die een hectare in omtrek is met luchtwortels. Maar voor mij was eigenlijk de grootste verrassing, een

tamelijk eenvoudige vetplanten- en cactussenkas, waar heel mooi warm licht binnenscheen door de gele kleur van de aarde en de terracottapotten. Het bijzonderste was nog dat er een muur in gebouwd was waar schilderijen op aangebracht waren die ik zelf had kunnen maken. Ik kwam eigenlijk terecht in een levende versie van een tekening van mezelf. Ik heb, thuisgekomen, gebruik gemaakt van de foto's die ik daar maakte. Van de plek vooral waar de opzichter een gezellig onderkomen had gemaakt met een bed en een ketel om thee te zetten. Ik heb het in perspectief losgeknipt van elkaar. Zodat het wel een geheel vormt, maar eigenlijk, in tekening, losse delen zijn en blijven. Dat heb ik eerder gedaan en allereerst bij een grote opdracht voor het Antoni van Leeuwenhoek ziekenhuis in Amsterdam, waar ik dat noodgedwongen moest doen. Het heeft mij een enorme vrijheid gegeven om het perspectief op een hele eigen manier in te vullen.

## Het geheim

Naast de leunstoel van mijn grootvader stond een grote Philips radio waar het nieuws uit kwam. En op die radio zat een glazen plaatje met allemaal plaatsnamen van andere zendstations die mijn grootvader mij leerde. Dus ik hoorde door hem voor het eerst plaatsnamen als Budapest en Straatsburg, maar ook Falun, waar ik nadien nooit meer van hoorde. En omdat ze een pension hadden met kostgangers, mijn grootouders, werd er elke dag gekookt en schilde mijn grootvader emmers vol aardappelen. Het was voor ons een spel om die aardappelen op elkaar te stapelen tot hoge torens. Die vielen niet om, en dat was ons geheim. Omdat hij van luciferhoutjes scherpe prikkertjes sneed met zijn aardappelschilmes, die ik tussen de aardappelen in prikte, zodat de torens heel hoog waren. En niemand begreep hoe we dat voor elkaar kregen.

## Nina

In conservenblikken komt veel samen. Ik heb er de laatste jaren heel veel geschilderd en getekend. Mijn liefde voor het ontwerp, voor grafisch ontwerp, voor kleur, voor typografie, kan ik er in botvieren. Het is een serie die ooit begon met spullen uit mijn ouderlijk huis. Mijn vader werkte in een voedingswarenhandel voor grootverbruikers en bracht de meest exotische blikken mee naar huis, waar mijn moeder dan wat lekkers mee maakte. Ik heb op reizen vaak gezien dat blikken een tweede leven leiden, zoals in Paramaribo in Suriname vaak te zien was op kleine erfjes, waar alle planten groeiden in een blik waar iets anders in gezeten had. Kortom, ik vind ze mooi. Ik vind ze ontzettend dankbaar om te gebruiken in een werk. Deze heet Nina, want ze hebben ook nog allemaal hele mooie namen en er groeit een tak in, het begin van iets anders waarvan we niet precies konden weten wat het was. Misschien wel een tomaat.